

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Katedra alternativního a loutkového divadla

Obor herectví

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Prolínání divadla a aktivismu

Sára Vosobová

Vedoucí práce: MgA. Robert Smolík

Oponent práce: MgA. Vladimír Novák, Ph.D.

Datum obhajoby: 2020

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2020

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

THEATRE FACULTY

Dramatic Arts

Acting of Alternative and Puppet Theatre

Bachelor's thesis

Similarities between theatre and activism

Sára Vosobová

Thesis supervisor: MgA. Robert Smolík

Opponent: MgA. Vladimír Novák, Ph.D.

Date of defense: 2020

Academic title allocation: BcA.

Prague, 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Prolínání divadla a aktivismu

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....
podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků bakalářské práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Robertu Smolíkovi za konzultace a podporu během tvorby mé práce a za doporučení knihy Recyklované divadlo.

Děkuji mojí mámě a tátovi, za to, že mě živí a umožnili mi tak psát beze stresu.

Mámě pak především za její veliké srdce a tátovi za to, že se mnou sdílí své filozofické poznatky. Děkuji Emilovi, za to, že byl „*mojí vstupenkou do aktivismu*“, děkuji Martě za to, že se mnou sdílí obavy týkající se našeho životního prostředí. Děkuji Borisovi, že na mě během psaní nemluvil, byl na mě hodný a se vším mi pomohl. Děkuji klukovi, co mě oslovil v obchodě a starci, co na mě křičel ve frontě, že předbívám a já si díky nim uvědomila, že sice píšu o aktivismu, ale v podobných situacích nevím, jak zareagovat. Děkuji Lukášovi Jiříčkovi za to, že mi poslal literaturu, když jsem ho o to požádala. Dále Davidovi, manželovi mojí sestry za to, že mi pomohl napsat abstrakt v angličtině, mojí sestře za to, že mi nabídla, že mi pomůže s formátováním, babičce Věrce, za to, že mě brala v Čerčanech na zkoušky svého dramatického souboru, děkuji babičce Růžence, protože děkuji babičce Věrce a mám je obě moc ráda. I dědu. Děkuji Jitce Nohové za to, že nás nikdy nestresuje termíny. Děkuji Káče, za příslib blízkého výletu do přírody. Děkuji dědovi, který už nežije, za to, že si kdysi pořídil chatu na Sadské. Děkuji Elišce, se kterou jsem si během karantény mohla povídat o meditaci a filmech, které spolu natočíme. Děkuji Lukášovi za ochotu mi vždycky se vším pomoc. Děkuji Albertovi, za rady z oboru environmentálních studií. Děkuji Maťovi, Karin i Toničce. A zase Mášovi za to, že nám dal jméno. Zuzce, že se mnou dopisovala do posledních sil. A že mi odpustila a poskytla fotografie pro mou práci. Děkuji Braňovi Mazúchovi za to, že mi dal příležitost studovat na DAMU. Děkuji Haničce Peckové, za všechno, co mě naučila. Děkuji Vladimíru Novákovi, za emailové konzultace. Děkuji Gafně, mé nejoblíbenější učitelce, za to, že mě učila vést dialog. Děkuji Adamovi, že mě naučil, co to znamená „partáctví“. Děkuji všem našim vedoucím, za to, že s námi podnikali výlety a snažili se vyslechnout naše požadavky. Děkuji Martě Ljubkové, za inspiraci. Děkuji Jay Abnerovi, za to, že mě učí, co je to punk i blues a Jacksonovi C. Frankovi. Děkuji Verče za její vtipná videa. Děkuji strejdovi, který říká, že nesnáší aktivismus, přesto mě svým jednáním naučil vnímat jeho různé podoby. Děkuji všem členům Agentury De.lux, za to, že mě těší s nimi trávit čas.

Abstrakt:

Tato práce se na základě konkrétních příkladů zabývá společnými prvky divadla a aktivismu. Na jedné straně stojí osobní zkušenost s divadelními akcemi pořádanými Agenturou De.lux v opuštěných pražských prostorách a na straně druhé aktivistické události uplynulého roku 2019 zabývající se klimatem. Konkrétně jimi jsou: Stávka na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy a blokáda magistrály aktivistickou skupinou Extinction Rebellion.

Abstract:

This work, based on real examples, discusses similarities of the theatre and activism. On one side is a personal experience with theatre events organised by the De.lux agency in abandoned locations in Prague, and activist climate-related happenings in 2019 on the other. More specifically – a strike at the Philosophy faculty of the Charles University and a road block of "the magistrala", one of the most important roads in the Czech capital.

OBSAH

1. ÚVOD	9
2. AGENTURA DE.LUX (decentralizace luxusu)	12
3. STÁVKA ZA KLIMA NA FILOSOFICKÉ FAKULTĚ UNIVERZITY KARLOVY, 12.- 13. 11. 2019	15
4. BLOKOVÁNÍ MAGISTRÁLY HNUTÍM EXTINCTION REBELLION, 12.10. 2019 ..	16
5. PROSTOR	17
5.1. Výběr místa	18
6. DIVÁCI A HERCI	35
6.1. Diváci herci a Agentura De.lux	35
6.2. Diváci, herci a „aktivismus“	41
6.3. Diváci, herci a neposlušnost	44
7. ZÁVĚR	47
8. ZDROJE	49

1. ÚVOD

Proč divadlo, proč aktivismus?

Treebeard: „This is not our war!“

Merry: „But you are part of this world, you must help, please, you must do something.“

Treebeard: „You are young and brave, master Merry. But your part in this tale is over. Go back to your home.“

Pippin: "Maybe Treebeard's right. We don't belong here, Merry. It's too big for us. What can we do in the end? We've got the Shire. Maybe we should go home."

Merry: „The fires of Isengard will spread. And the woods of Tuckborough and Buckland will burn. And all that was once green and good in this world will be gone. There won't be a Shire, Pippin.“¹

Má práce vychází z přesvědčení, že jedno bez druhého nemá smysl, respektive, že váha obojího může vzrůst vzájemným propojením.

Přičemž „aktivismus“, zde nechápu jako ten zatěžkaný pojem, zahrnující negativní i pozitivní předsudky. Aktivismus, tedy schopnost a vlastnost „být aktivní“, tzv. „nebýt lhostejný“ ani „pasivní“. Plně si uvědomit své možnosti a s tím svou zodpovědnost, kterou všichni bez výjimky, neseme za místo i společnost, ve které žijeme.

„Divadlo“, pak jako schopnost přistoupit k životu jako ke hře. Následně „divadlo“ jako formu umožňující hledat nové způsoby dialogu, komunikace a jazyka obecně.

Základ mé práce tvoří osobní zkušenosti, které jsem získala během studia na DAMU, tedy v průběhu posledních tří let. Na jedné straně stojí vlastní aktivismus v oblasti ekologie, konkrétně se opírám o stávkou na Filosofické fakultě Univerzity Karlovi (dále používám jen FF UK) a blokování magistrály aktivistickou skupinou Extinction Rebellion (dále XR). A na straně druhé herecká účast v divadelních projektech Agentury De.Lux s aktivistickým přesahem týkající se otázek bydlení, urbanismu a negativních dopadů procesu gentrifikace.

¹ *Pán prstenů: Dvě věže* [film]. Režie Peter Jackson. USA/Nový Zéland: 2002. Délka 223 min.

Častěji si uvědomuji, že v jistém směru je aktivita studentů ostatních uměleckých škol mnohem vyšší než na DAMU. Mají větší tendence vyjadřovat se k současným problémům, a to i skrze jazyk jim vlastní. Nyní, když společností rezonuje ekologické téma, FAMU pořádá dokumentární promítání a diskuse, AVU výstavy ve vyhrazeném ateliéru; nedávno uspořádali „přespávací“ stávku a studenti UMPRUM dělají instalace ve veřejném prostoru. Zkrátka, nebojí se zaujmout, ačkoliv třeba radikálně a bez velké schopnosti dialogu, postoj k danému problému.

Upřímně si nyní, nedovedu představit, že studenti DAMU stávkují, či zameškají kvůli demonstraci hodinu nebo dvě. Věnují obědovou pauzu nebo obětují klauzury a zaběhnutý režim. Usuzuji tak na základě mnoha nabídek něco zorganizovat, zúčastnit se nebo jen z pouhých konverzací, které jsem v průběhu studia vedla.

Netvrdím, že je to vyloženo špatně, každý má pravděpodobně svou „poslední kapku“, která ho donutí od slov přejít k akci.

Domnívám se jen, že je to škoda. Ani dokumentární film, instalace či socha nemají, dle mého názoru, tak dobré komunikační a aktivizační schopnosti jako divadlo. Je to paradox, kterému nerozumím.

Vymezení pojmů

Záměrně se vyhýbám pojmům jako „politické“ či „angažované“ divadlo a umění (místo toho používám výše zmíněný „aktivismus“, „aktivistické“). Obojí má mnoho různých definic. Nechci se pouštět do teoretizování a vymezování.

Je veřejný prostor spíše politický nebo sociální, a jaký by měl být? Co je ještě politické a co už je pouze umělecké a naopak? Je vše ve veřejném prostoru politické, nebo musí navíc zpracovávat politické téma? Co je politické téma? Tohle vše přenechávám těm, kteří to shledávají podstatným.

Svou roli v rámci projektů Agentury De.lux jsem se rozhodla nazvat *hereckou*. Ti, kteří se přímo nepodílí na procesu přípravy akce a dorazí až na místo nazývám *diváky*. Toto rozdělení není přesné, v kapitole Diváci a herci objasním proč. Dohromady jsme pak *aktéři, tedy aktivní účastníci akce*.²

² Slovník cizích slov. SCS.ABZ.CZ [online]. [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/akter>

Pro zúčastněné blokády a stávky využívám pojem „aktivisté“, tedy „neobyčejně činní členové“³ nebo „aktéři“. Herci se stávají ve chvíli, kdy na sebe berou roli. Jsou si vědomi okolo stojících diváků a snaží se je zabavit.

Dále neužívám slovo „*illegalita*“ a nahrazuji ho „*neposlušností*“. Za prvé se domnívám, že všechny akce, o které se opírám, nejsou vyloženě nezákonné, ale spíše na hraně. Nesnaží se primárně jednat proti vůli státu, ale de facto pro „jeho dobro“. Provokují, ale jejich hlavní motivací je aktivizovat. Zároveň některé servery a lidé mají tendence z aktivismu dělat zločin (po zločinu pak přijde trest) a s tím já nesouhlasím.

Práce je prokládaná citáty. Někdy neuvádím autora, kvůli tomu, aby mohl zůstat v anonymitě.

Rozhodla jsem se ve své práci příliš neopírat o akce podobného rázu. Ačkoliv je vnímám jako inspiraci. Nechtěla jsem zaznamenávat a porovnávat něco, co už je popsáno velmi dobře někde jinde a já s tím navíc nikdy nepřišla do přímého kontaktu. Opírám se tedy hlavně o svou vlastní zkušenost, která zaznamenává mé začátky obojího, jak divadla, tak aktivismu. Třeba bude později také někomu inspirací a najde zde dostatek informací. Pokud ne, odkazuji ho na bakalářskou práci s názvem *Divadlo kompliců* od Emila Rothermela.⁴ Sama ho občas cituji.

Struktura práce

Jak jsem napsala výše, ve své práci se opírám o konkrétní osobní zážitky, reflektuji je a hledám společné prvky, roviny ve kterých se potkávají.

První dvě kapitoly seznámí čtenáře s Agenturou De.lux a s jejími projekty, kterých jsem se zúčastnila jako herečka a s aktivistickými environmentálními akcemi, kterých jsem se v posledním roce zúčastnila jako „aktivistka“.

Dále je práce strukturovaná pouze do dvou hlavních kapitol. První nese název *Prostor* a má dvě podkapitoly. V první se zabývám výběrem prostoru, a to jak u Agentury De.lux, tak u stávky za klima a blokády magistrály a ve druhé, prací s těmito prostory. Druhá kapitola mé práce se zabývá hranicí mezi diváky a herci a je rozdělena do tří podkapitol: *Diváci, herci a Agentura De.lux*, *Diváci, herci a aktivismus*, *Diváci, herci a neposlušnost*.

³ Slovník cizích slov. SCS.ABZ.CZ [online]. [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/aktivista-aktivistka>

⁴ ROTHERMEL, Emil. *Divadlo kompliců*. Praha 2020. Bakalářská práce. Akademie múzických umění. Vedoucí práce MgA. Jiří Havelka, Ph.D.

2. AGENTURA DE.LUX (decentralizace luxusu)

Agentura De.lux je umělecko-aktivistická skupina založená 2018, Bárrou, Emilem, Dominikou a Kateřinou.⁵ Skupina není hierarchizovaná, každý během přípravy věnuje pozornost tomu, co ho baví.

„Z jádra Agentury se všichni motáme kolem levičáckého aktivismu a umění, a tyto akce jsou pro nás spojením těchto dvou světů a zároveň na jejich pomezí. Jsou i odrazem určité frustrace v obou žánrech.“⁶

Herecké jádro tvoří náš herecký ročník. Nyní společně končíme třetí rok na KALD DAMU.

Na konci letního semestru 2018 nám Emil, spolužák z režie a dramaturgie, navrhl zúčastnit se jejich první akce; tím začala pravidelná spolupráce, která stresující školní rok občerstvuje dobrodružstvím. Herecké přípravě navíc není potřeba věnovat příliš času dopředu.

Akce spočívají v nepovoleném obsazení neobydleného prostoru určeného k demolici, přestavbě v bytové jednotky nedosažitelné hodnoty pro „obyčejné lidi“, či takového s kontroverzním politickým pozadím, v centru a širším centru Prahy na dvě až tři hodiny.

Pro vytypované prostory Agentura vybírá formu společenské události, spjaté se zábavou „snobské“ společnosti. Aukce. Taneční bál. Glajcha.⁷

Diváci dostanou osobní pozvánky, z ruky do ruky, s jediným požadavkem, aby přišli luxusně oblečení. V kostýmu. Tak, jak se na příslušnou akci sluší.

Teď následuje stručný úvod akcí skupiny De.lux, kterých jsem se účastnila. Akce představují materiál, který chci ve své bakalářské práci rozebírat.

⁵ Zakladatelé si přejí zůstat v anonymitě.

⁶ ROTHERMEL, Emil. *Divadlo kompliců*. Praha, 2020. Bakalářská práce. Akademie múzických umění. Vedoucí práce MgA. Jiří Havelka, Ph.D.

⁷ Glajcha je oslava dokončení základů stavby, nejčastěji po dokončení střechy.

Rozprodávka, 5. 7. 2018

Emil: „Možná přijedou poldové“

Ostatní: „Super“

Místo: opuštěný dům mezi Náměstí Republiky a Florencí

Forma: komentovaná prohlídka, zakončená aukcí „uměleckých objektů“

Postavy: houslistka, aukční vyvolávač (Adam Páník), bohatý majitel (Matěj Šíma), dvě komentátorky výstavy (já a Leontýna Janků)

Výjimečnost: První akce, na místě někdo žil.

Prodaná nevěsta, zima 2018

Místo: Dům U Sixtů, budoucí hotel, sraz před Stavovským divadlem

Forma: Svatba

Postavy: Praha stověžatá/nevěsta (Leontýna Janků), Ritz/manžel (Matěj Šíma), pán s námitkou (já), oddávající (Adam Páník), houslistka (Karin Vápeníčková), svatebčané (diváci)

Žánr: brak

Výjimečnost: Diváci dostávali instrukce skrze cedule s pokyny, součástí akce byla i oslava v Unijazzu. Kavárna, podobně jako Dům U Sixtů, již neexistuje ve stejné podobě, byla tam máma s tátou.

Glajcha, léto 2019

„A to jsi nám nemohla říct, že je dresscode!“

„Mně to nějak nepřišlo důležitý“

Místo: Nedostavěná radnice na Palmovce

Forma: Glajcha, oslavení dokončení stavby

Postavy: Pleskot/ architekt (Matěj Šumbera), Pan Nosek/ bývalý starosta (Adam Páník), paní Ludmila Nováková/ jeho sekretářka (Karin Vápeníčková), Šléglová/ předsedkyně hnutí ANO/ jeho milenka (já), pán z Metrostavu (Josef Havelka),

aktivistky (Leontýna Janků, Kateřina Bejčková), moderátorka (Sára Marc) a kytaristka (Kateřina Císařová), Poirotka/ detektivka (Antonie Formanová)

Žánr: detektivka, řešení vraždy pana Noska

Výjimečnost: Zatím jediný projekt v nové, nedostavěné budově, role aktivistek, skrze ně byl dovysvětlen postoj pořadatelů akce, narušení v podobě ozbrojeného hlídače železnou trubkou a policejních vozů, byla tam moje sestra s manželem Davidem.

Pražská Fúze, 10.01.2020

Místo: Vyšehradské nádraží

Forma: Taneční bál s tombolou a závěrečným věštěním

Postavy: médium (Bára), zpěvačka (Leontýna Janků), tanečník (Matěj Šíma), moderátor (Matěj Šumbera), majitel (Adam Páník)

Samotné akce jsem se nezúčastnila z rodinných důvodů. Odcházela jsem těsně před začátkem, ve chvíli, kdy se začali vpouštět první diváci. Roli za mě převzala jedna z členek agentury. Je to tedy i první moment, kdy předem vymyšlenou roli přebírá „neherec“.

Přesto bych se později ráda u této akce zastavila, kvůli jeho prostorové výjimečnosti.

Výjimečnost: Druhý den jsem se tam vrátila, nejkomplikovanější přístup, nejvíce diváků, sto procentní odtržení od vnějšího světa.

3. STÁVKA ZA KLIMA NA FILOSOFICKÉ FAKULTĚ UNIVERZITY KARLOVY, 12.-13. 11. 2019 aneb SMRT KAPITALISMU

„Co to máte?“

„Dala nám to nějaká holka před fildou.“

„Stávka?“

„Tohodle se rozhodně nebudu účastnit, tohle vyignoruju.“

„A proč?“

„To nemá smysl dělat nějaký stávký na škole a blokovat školu, k čemu to je?“

- studenti DAMU, zhruba týden před stávkou

Původně ekologicky zaměřená, dvoudenní studentská okupační stávka organizovaná na půdě FF UK hnutím University za klima a studenty UK, nyní známá spíše jako „ta neomarxistická stávka“ proti rektorovi Zimovi. Zúčastnili si i posluchači jiných škol, členové spolku FAMU pro klima, celý jeden ateliér AVU, tři studenti DAMU a pár studentů středních škol.

Studenti obsadili chodby školy, zatímco v některých posluchárnách probíhala výuka. Organizátoři stávky běžnou výuku nahradili ekologickými a enviromentálními přednáškami. Například na téma jaderná energie nebo popírači ekologické krize. Večer končil praktickým workshopem „Jak komunikovat s policií“.⁸

Fotka zachycuje plénum, kde se řešilo jaké, jako máme možnosti v případě, že nám vedení školy nedovolí v budově přespat a donutí nás ji opustit.

⁸ Ten mimo jiné vedla jedna ze zakladatelek agentury De.lux.

4. BLOKOVÁNÍ MAGISTRÁLY HNUTÍM EXTINCTION REBELLION, 12.10. 2019

„Police, we love you, we do it for the children.“

„Fuj, tak to rozhodně ne.“

Extinction Rebellion, česky Rebelie proti vyhnutí, je dnes již nadnárodní aktivistické hnutí, založené ve Velké Británii v roce 2018.

Jejich strategií je pořádání nenásilných akcí, ve kterých aktivisté lehce překračují zákon. V podstatě se tím snaží nabourat systém „elit“, které upřednostňují ekonomické zájmy nad ekologickými a málo, a často chybně, informují společnost o hrozbách klimatické krize, které jejich i naše jednání přinese.

Zásah policie je předpokládán a je v podstatě součástí akce, stejně jako přijetí možnosti, že někteří aktivisté budou vzati do vazby. Mimo to aktivisté mohou s policií komunikovat a rozšířit tak povědomí o klimatické a ekologické krizi. Shrnuto, hnutí se v jednotlivých zemích snaží svým jednáním tlačit na vlády, aby přijali zodpovědnost a začali jednat.⁹

⁹ Extinction rebellion: Kdo jsme. *Www.extinctionrebellion.cz* [online]. [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://www.extinctionrebellion.cz/fakta/kdo-jsme/>

5. PROSTOR

Agentura De.Lux pro své projekty volí **netradiční, specifické prostory** a stávka na FF UK i blokáda magistrály XR se uskutečnili ve **veřejném prostoru**, čímž narušili jeho řád.

Domnívám se, že výběr **netradičního prostoru** obecně přispívá k aktivizaci diváka. Netvrdím, že klasické kamenné divadlo s vymezeným jevištěm a hledištěm se o to nemá a nemůže pokoušet, ale myslím si, že zaktivizovat kohokoliv a cokoliv v konvenčním divadelním prostoru, ve kterém jsou diváci naučeni a dnes již i ochotni pouze přijímat, je náročnější.

Veřejný prostor zase vzbuzuje otázky, ke kterým neexistují jednoznačné, nesporné odpovědi.

Jak se ve veřejném prostoru chovat, co můžu a co nemůžu? Jak se v něm cítit dobře? Komu patří, má patřit? Kdo jsem v něm já?

Studenti na FF UK například stávkovali na chodbě, což je dle mého názoru modelový příklad veřejného prostoru v malém měřítku. Ti, kteří se rozhodli stávky nezúčastnit a docházet na přednášky, které navzdory stávce nebyly zrušeny, s ní byli bezpodmínečně konfrontováni. Někteří, ve snaze vyhnout se tomuto střetu, zůstali doma. Každopádně jakoukoliv formou nesouhlasu se stávkou se mohli dostat do nekomfortní situace.

Vyvstává otázka, zda mají studenti právo stávkovat, když ostatní, kteří s nimi prostor sdílejí, s tím nesouhlasí. Chantal Mouffe¹⁰, například zastává názor, že prostor¹¹ má být různorodý, a že diference názorů pomáhá demokracii. Společnost se nemá snažit najít společný konsensus, ale učit se naslouchat svým názorům navzájem, přijímat jejich odlišnost a nesnažit se je přemoc vlastní pravdou.¹²

Proto se chci v následujících dvou kapitolách věnovat scénografické a dramaturgické

¹⁰ Belgická politoložka.

¹¹ U Chantal Mouffe převážně politický prostor.

¹² KASTRISSIANAKIS, Konstantin a Gia GALATI. *Interview with Chantal Mouffe: From antagonistic politics to an agonistic public space* [online]. Sep 23, 2010, , 8 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: https://www.academia.edu/30214803/From_antagonistic_politics_to_an_agonistic_public_space._Interview_with_Chantal_Mouffe

funkci prostoru v těchto projektech. První podkapitola se věnuje výběru prostoru a druhá prací s ním. V obou nejprve rozebírám projekty Agentury De.lux a následně stávku za klima na FF UK a blokádu magistrály hnutím XR.

5.1. Výběr místa

aneb „*Bereme si město zpět*“

Agentura De.lux

„Já se zabývám akcema agentury De.lux, protože jsem z dobrodružného kraje, Ostrava je divoká, divoká jak srna. Spirit těch starých budov, to mám rád a taky můžu dělat věci, co se nemaj dělat. Ale nedělám to jen tak, bo jsem rozežraný synek a nemám co dělat. Zanechávám za sebou nějaké hodnoty, že prostory, které jsou krásné a které se rozpadají, bo lidi, ty oligarchové a tihle pajdáci se o ně neumí starat, tak my je zachraňujem. Tak to cítím já. Tak to cít' taky.“ – Matěj Šíma

Agentura De.lux působí v Praze. Její členové i herci, které oslovují, zde žijí. Spíše ojediněle dorazí diváci z jiného města.¹³

Agentura si pro své akce vybírá dočasně nebo dlouhodobě opuštěná a zanedbaná místa, skrze které reflektuje negativní urbanistický rozvoj Prahy a poukazuje na osud jich samých i všech podobných prostorů, jejichž potenciál není a pravděpodobně ani nebude využit. (Prostor se tedy stává něčím, co nemá pouhou praktickou funkci, není pouhým zprostředkovatelem akce, ale je i jejím tématem.)

Z domu u Náměstí Republiky se stanou luxusní bytové jednotky. Dům U Sixtů se nyní již přestavuje v hotel.¹⁴ Vyšehradské nádraží dál chátrá a neužitečná kostra libeňské radnice bude bývalou libeňskou proluku zabírat pravděpodobně už navždy.

My herci jsme se zatím nepodíleli na výběru prostoru, ačkoliv třeba podobné prostory začínáme sami vyhledávat a přemýšlet, co by se v nich dalo zrealizovat. Emil před námi často vybrané místo do poslední chvíle tají, dokud vše není jisté a bezpečné.

¹³ Vybavují si teď pouze Emilovy rodiče, kteří dorazili z Německa.

¹⁴ Více na stránkách: <https://obcanskymonitoring.cz/?p=3970>

Agentura své prostory vybírá dvojím způsobem. U prvních třech akcích byl na prvním místě prostor, jeho kouzlo, historie, kauza a potřeba to reflektovat.

(Zde chci jen zmínit, že krása prostoru není pouhou přidanou hodnotou. Je důležité, že prostor, který si na těch několik hodin přivlastňujeme, je „krásný“, respektive v dnešním pražském měřítku „luxusní“. Akce nám ukazují, jaké to může být, kdyby ta „krása“ přestala být přivlastňovaná a přisuzovaná jen určité vrstvě lidí.)

Poslednímu projektu na Vyšehradském nádraží naopak předcházela nápad uskutečnit ples.

„Od Adama přišel návrh udělat ples. To nám přišlo jako parádní nápad, jen to mělo různý úskalí. Jednak, že ples normálně trvá několik hodin a je dost hlučný, druhák, že ples nenabízí sám od sebe narativ, který by se dalo sledovat, a nechtěli jsme aby to bylo jen párty. Nakonec jsme se inspirovali datem, kdy jsme plánovali Fuze. Datum byl hned po Novém roce a nám přišlo jako dobrý nápad věstit finanční budoucnost pro další rok. Najít místo bylo těžké. Potřebovali jsme dost velký místo, který přitom má šarm a je ještě dostupný. Po dlouhým hledáním a diskuse jsme se nakonec rozhodli pro Vyšehradský nádraží.“^{15 16}

Řekla bych, že jsme si během prvních tří projektů vyzkoušeli, že formát agentury De.lux velmi dobře funguje. Nás herce, pořadatele i diváky to nesmírně baví. Zdá se mi, že postupně převládá radost ze společného zážitku, který si navzájem umožňujeme, začínáme si skutečně užívat to, co nám město se svými prázdnými prostory nabízí, a domnívám se, že pouhá potřeba aktivismu, i nevyslovené a nepřiznané provokace, je na ústupu.

První dva vybrané prostory pro mě byly neznámé. Dům u Náměstí Republiky byl zpřístupněn celý, některá místa byla zamezená páskou, protože v nich dočasně někdo přebýval. Akce v Domě U Sixtů se odehrávala pouze v jedné místnosti.

¹⁵ ROTHERMEL, Emil. *Divadlo kompliců*. Praha, 2020. Bakalářská práce. Akademie múzických umění. Vedoucí práce MgA. Jiří Havelka, Ph.D.

¹⁶ Agentura v podstatě tímto uspořádala skutečnou akci, pro kterou našla zdarma ideální prostor, a ještě ho tím oživila. Možná se jednou agentura De.lux stane zážitkovou agenturou organizující „eventy“ v netradičních prostorech.

Tyto dvě akce mi odkryly vnitřek budov, kolem kterých jen pasivně chodím a začal ve mně probouzet aktivní zájem o podobná místa. Ukázaly mi, jak se mohu dostat dovnitř a co mi taková zkušenost může přinést. Nemusím chodit „oficiálními cestami“ se sklopenou hlavou, objevovat už objevené a bát se, jestli náhodou nestojím na soukromém pozemku.

„Téma město; nevím, jak se mě to týká, nežiju moc tím tématem, neřeším to dennodenně, ale je fajn, když si toho povšimnu. Nějak to v člověku zůstane, co se mi fakt stalo, že jsem jezdila pak městem a všimla jsem si všech prázdných a krásných budov a přemýšlela jsem, co by se v nich třeba dalo dělat.“ – Tony Formanová

Zajímavý obrat dle mého názoru nastal, když Agentura zvolila pro své akce dva známé prostory na rušných křižovatkách. Jejich historie, osobnosti s nimi spojené a kauzy jsou lehce dohledatelné a veřejnosti známější, než tomu bylo u předchozích akcí. Jedná se o Vyšehradské nádraží a Libeňskou radnici.

S těmito akcemi narostl počet diváků. Přibylo těch, kteří přímo nespádají do bližšího okruhu známých Agentury De.lux. (příbuzní a studenti Damu)

Obě výše zmíněné okolnosti začali pochopitelně komplikovat dostupnost prostoru.

„Pochopitelně hledáš prázdný prostory a snažíš se nějak skloubit dostupnost s prostorem, který tě zajímá, ale řeknu ti to takhle, někdy musíš štípnout někde ten zámek, ve dvou případech jsme to museli udělat, taky zohledňujeme, jestli se dá třeba utéct, taky další věc je, že není problém dostat se třeba do toho prostoru, ale je pak problém dostat se na to konkrétní místo, který chceš, jako třeba na střechu radnice“ - Emil

Akce začíná v momentu, kdy se diváci s pořadateli a herci potkají na nejbližším náměstí, proniknutí do budovy je už tedy součástí akce. Během akce na střeše libeňské radnice jsme byli zpozorováni, a spíše než vstup se zkomplikoval odchod, a to příjezdem policie. O tom později.

Domnívám se, že tím, že akce mají stálé divácké i herecké jádro, začíná vznikat komunita, která si vytváří společné zkušenosti, povědomí.

Útěk před policií se sice vydařil, ale vstoupit do prostoru Vyšehradského nádraží s touto zkušeností, okolností, která skutečně může nastat (ať už v podobě policie, nebo nějaké jiné skupiny, tedy zkušenost, že se něco reálně může pokazit) byl pro mě osobně stresující. Dorazilo zatím nejvíce diváků, kteří kvůli komplikovanosti dostupnosti museli chodit škvírou po jednom, kdyby se cokoliv pokazilo, nebyla by žádná možnost úniku. Kvůli tomu bych nyní ráda popsala Vyšehradský prostor, a proces vniknutí do budovy.

Na začátek krátce o historii:

Nádraží bylo roku 2001 ministerstvem kultury vyhlášeno kulturní památkou. Od 60. let minulého století nefunguje jako železniční stanice, přesto mělo do roku 2006 svého výpravčího. Od té doby přestala budova úplně sloužit své funkci.

Nádraží je dnes v soukromém vlastnictví *Real city Vyšehrad s.r.o.*, která ho nechává chátrat. V programovém prohlášení se vítězná koalice pro Prahu (Pirátská strana, hnutí Praha sobě a koalice Top 09 a Starostové a nezávislí ve spolupráci s KDU-ČSL) zavazuje odkoupit nádraží i přilehlé pozemky.¹⁷ Majitel ale za nemovitost požaduje dvojnásobnou cenu, než na kterou ji odhaduje znalecký posudek.

Stav nádraží, o které se nikdo nestará, je natolik kritický, že UNESCO navrhuje budovu vyvlastnit. Patrně se to ale jeví jako příliš radikální krok, a tak se zatím nic neděje.¹⁸

Myslím, že za stav nádraží by se dal držet celopražský smutek. Všechna okna jsou zabetonovaná, a dostat sebe i diváky na „místo činu“, bylo doposud nejkomplikovanější. Od nádraží jsme šli ještě zhruba padesát metrů podél „ochranného“ plotu směrem k Výtoni, kde dva vedle sebe postavené ploty vytvořily díru. Poté se šla stejná trasa zpět na druhé straně plotu. Míjeli jsme dráty, odpadky, oblečení, spacáky, stavební materiál a *hovna*. Před příchodem diváků nebyla ještě úplná tma. Na nádraží je vidět ze sousedních domů. Došli jsme před nádraží, vyšlapali na haldu rozmlácených cihel a překročili „něco“, co mělo snahu podpírat střechu. Dostali jsme se na malý prostor mezi křovím a dírou do země vedle budovy, zhruba metr na metr, hluboké asi jako já jsem

¹⁷ Petice na záchranu: <http://zachranimenadrazivysehrad.cz/kategorie/napsali-o-nadrazi-vysehrad/>

¹⁸ UNESCO radí vyvlastnit nádraží Vyšehrad, památku, kterou nechal majitel rozpadat. Byl by to zlomový krok. ČT24 [online]. 21. 1. 2020 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/3035377-nadrazi-vysehrad-dal-chatra-podle-unesco-jej-zachrani-jen-vyvlastneni>

vysoká. Emil spustil žebřík. Cílem bylo dostat se do jámy, vlézt do malé probourané skuliny, slézt po dalším žebříku a seskočit na haldu dalších rozmlácených cihel. A to už bylo po klaustrofobním zážitku. Byli jsme ve „sklepení“ nádraží. Akce byla naplánovaná do patra nad námi.

Vnitřek stoprocentně izolovaný od vnějšího světa, z ulice nedoléhal téměř ani zvuk. Zatemněná okna a jen jedna cesta ven pro víc jak 40 lidí. V moment naší přítomnosti byl prostor opuštěný, přesto bylo zřejmé, že pro někoho je to časté útočiště. Kusy oblečení, matrace a injekční stříkačky.

Závěrem:

Pochopitelně každý ze zúčastněných akce k problematice městské pražské správy přistupuje jinak. To se týká i mých „spoluherců“. Každý z nás herců, i diváků tedy vstupuje do projektu s jiným očekáváním. A do prostoru přináší různé energie.

Pro mě osobně je téma rodného města, které se rozvíjí rychleji, než si stíhám zvykat, mimo jakýkoliv historický a společenský kontext, vlivem developerů, turistů, procesu gentrifikace¹⁹, bolestivé.²⁰

Způsob, jakým developeri nevedou dialog s prostorem, do kterého zasahují, ve mně vyvolává otázky, týkající se mé role ve městě. Role někoho, kdo není ani architekt, ani developer, ani „boháč“.

Právě Agentura De.lux, mi mimo všechno ostatní, co přináší, ukazuje možnosti, jak se skrze umělecký, divadelní jazyk vyrovnat s vlastní bezmocí.

Stávka za klima

Jako první jsem zmínila „**Stávku univerzit za klima**“. Pro stávku byla zvolena FF UK. Je zřejmé, jedná-li se o stávku, že je potřeba narušit běžný provoz a k tomu být vidět. (mediálně i fyzicky)

Konkrétně výběr Filosofické fakulty může být praktický i taktický. Je v centru Prahy,

¹⁹ Proces, kdy se „*místa stávají obětí svého úspěchu*“.

²⁰ Gentrifikace je negativní proces, přestože na začátku vypadá dobře. Částem Prahy reálně hrozí. <https://wave.rozhlas.cz> [online]. 12. srpen 2016 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/gentrifikace-je-negativni-proces-prestoze-na-zacatku-vypada-dobre-castem-prahy-5197092>

fakulta je tedy snadno dostupná a okolo se nachází další Univerzity. DAMU, FAMU, Právnická fakulta, Pražská konzervatoř, UMPRUM a přes most HAMU. Je na náměstí, což je výhodné hned z několika důvodů. Transparenty jsou dobře vidět a hodí se pro shromažďování a různá oznámení. Zde byla také stávka zahájena.

Organizátoři sami tvrdí, že budova byla vybraná proto, že je z ní výhled na Strakovu akademii, kde sídlí vláda. Vzhledem k tomu, že stávka původně cílila na vládu, aby přijala opatření ohledně hrozící klimatické a ekologické krize, byl záměr stávky v dialogu s výběrem místa.

Filosofická fakulta a její studenti jsou mimo jiné spojeni s hrdinstvím z dob revolučních. Od studentů se tedy často očekává, a i oni sami od sebe očekávají, že to budou právě oni, kdo se budou aktivně vyjadřovat k jakémukoliv současnému dění. S nadsázkou, jestli tedy je nějaké místo proto „být aktivní“ vhodné, tak je to Václavské a Staroměstské náměstí a Filosofická fakulta.

Festival na Václavském náměstí XR

Blokování magistrály, nebo jakékoliv důležité velmi frekventované spojky, není u XR nic neobvyklého. Mění se jen míra kreativity. Např. můj kamarád, který studuje v Dánsku environmentální studie, mi vyprávěl, jak francouzské hnutí XR dorazilo k přechodu, který chtěli zablokovat, půlka členů v zeleném, půlka v červeném. Když na přechodu blikla zelená přecházeli zelení, a když červená, červení. Nedaří se mi dohledat zdroj, nemohu si tedy ověřit věrohodnost, ale uvádím to jako zajímavou možnou strategii, jak trochu divadelněji, v kostýmech, pojmout blokování silnice.

Klíčem k těmto akcím a zásadou XR, je vybrat si takové místo, které způsobí kolizi, naruší řád a přiláká pozornost. Když čeští aktivisté zablokovali magistrálu, musela být doprava odkloněna, projelo se více benzínu a vyprodukovalo více CO₂. Jaký to má tedy smysl?

To vede k další zásadě. Je nutné akce opakovat.

„Když stávkuje metro, nejdřív je to v pohodě, trvá to pak ale dva tři čtyři dny, a už to začíná být nepříjemné, jsou ekonomické ztráty, a v tu chvíli se s lidmi začne vyjednávat.“²¹

²¹ CZECH REPUBLIC, Extinction Rebellion. *Proč mezinárodní rebélie? - Roger Hallam* [online]. In: . 11. 4. 2019 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=85NC0sX5Opg&feature=emb_title

V ideálním případě se začne „vyjednávat“. Směřuji k poslednímu bodu. Stávky, demonstrace či akce musí být početné.

„Nejde o miliony, jde o tisíce.“²²

Důvodů je mnoho. Na blokování magistrály se podílelo zhruba 30 českých aktivistů. Policie tak mohla všechny legitimovat a akci rychle stáhnout. Více početné demonstrace jsou anonymní. Nemůže dojít ke smlouvání, vydírání či uplácení.

5.2. Práce s prostorem

Vytváříme umělecký projekt. Dejme tomu, že jsme dali přednost specifickému prostoru před institucionalizovanou budovou. Chceme tam strávit nějaký čas a na konci „se“ odprezentovat, vytváříme půdu proto, aby se tam akce mohly dít pravidelně, nebo je naším cílem jednorázová, rychlá akce. Každopádně pokud nám jde tedy v první řadě o prostor, je nezbytné s ním vytvořit funkční dialog.

„Vyčištění prostoru může mít svůj rituální charakter, pokud je realizováno intimním způsobem, s pokorou a respektem k samotnému prostoru (v opačném případě za pomoci těžké techniky, uklízecích strojů apod., jak to známe například z projektů holandských Dogtroep)“²³

Práci s prostorem dělím do následujících fází:

1. VÝZKUMNÁ, „seznamování se s místem“

Patří sem shromažďování informací, první návštěva místa, seznámení se stavem budovy a historií, případně se současnou situací, kauzou, vlastníkem a s tím i plány do budoucnosti.

2. OBĚTOVÁNÍ, darování

Nejprve jsem úklid vnímala jako způsob, kterým si místo přivlastnit. Nyní to vnímám jako fyzický akt, kdy prostoru něco dávám, trávím v něm čas a seznamuji se s ním jiným způsobem než v první fázi.

²² *Tamtéž.*

²³ VÁCLAVOVÁ, Denisa a Tomáš ŽIŽKA, DVOŘÁK, Jan, ed. *Site specific*. Praha: Pražská scéna, 2008. Panorama českého alternativního divadla. ISBN 970-80-86102-44-3., s.42.

„Prázdné prostory nabízely nejen volnou plochu, ale i novou příběhovost a nový styl. Kromě toho, že umělci tato místa našli, museli je i uklidit, takže jsou to skuteční „dělnasové“ divadla. Ale při takovém úklidu se dá najít spousta věcí, člověk v sobě může objevit určité rezervy nebo se něčím nadchne či naopak přijde na své strachy, takže s prostředím, prostorem a okolnostmi je spojena spousta psychologických vztahů.“²⁴

„Nejčastějším pohybem, ve kterém realizujeme naši aktivitu vůči prostoru, je pohyb těla vyvíjený v rámci úklidu. Úklid prostoru je v site specific umění nejpřirozenějším projevem, začátkem, jak prostor poznat, prozkoumat, pocítit. Úklid se také často stane samotným tématem, záměrem či celkovou koncepcí projektu. Celý prostor je nutné před divadelní či výtvarnou akcí upravit pro příchod diváků, ale úklid je také prostředníkem, jakou si přechodovou fází, ve které usilujeme a přemýšlíme o samotném prostoru, jak na nás působí, co v nás vyvolává a co potřebuje“²⁵

„Když uklízíme, pobýváme v prostoru, cítíme jeho vůně a pachy, poznáváme materiály, které obsahuje, jelikož nám ulpívají na ruku, na těle. Fyzicky pocítujeme strukturu prostoru, jeho povrch, stěny, materiál—na podlaze klečeme, po zdi lezeme, dotýkáme se prostoru. Jeho špína a nánosy nám odkrývají nové motivy, kudy se ubírat. Uklidit několik tisíc metrů čtverečních velké haly ČKD v Karlíně znamená také velké fyzické nasazení.“²⁶

3. PŘIVLASŇOVÁNÍ

Po úklidu začíná fáze vyzdobování, úprav a zabydlování.

4. POSLEDNÍ FÁZE

Výhra. Nebo prohra. Prostor bude žít dál. Nebo ne. Vzbudili jste zájem veřejnosti. Nebo ne. Vydělali jste. Prodělali. Každopádně snad jste uklidili.

„7. den – Byl dnem úklidu, tak abychom prostor opustili s vědomím a svědomím akcí jiných-následných. Zahrada se opustila tak, aby ten, kdo do ní vkročí, neutrpěl na zdraví, ale aby mu

²⁴ *Tamtéž*, s. 38.

²⁵ VÁCLAVOVÁ, Denisa a Tomáš ŽIŽKA, DVOŘÁK, Jan, ed. *Site specific*. Praha: Pražská scéna, 2008. Panorama českého alternativního divadla. ISBN 970-80-86102-44-3. s. 42

²⁶ *Tamtéž*, s. 42.

nechala prostor pro romantické mentální lety. Večer jsme strávili očistou–rituálním umytím podlahy kláštera, které opět uzavřelo společné sladění hlasů jednotlivých účastníků tvůrčího pobytu.“²⁷

(5. ZANECHÁNÍ ODKAZU)

Buď jste prostor vrátili do původního stavu, nebo jste tam zanechali záměrně, či nevědomky nějaký odkaz. Ať už hmotný, nebo jen „vzpomínku“, která přežije i smrt prostoru. (např. takovou, kterou ve mně vždy vzbudí proluka u zastávky Ruská ve Vršovicích)

Tímto celým procesem si k prostoru „budujeme“ vztah a vytváříme rozdíl mezi námi a některými developery.

Agentura De.lux

U Agentury De.lux se jedná o jednorázové akce. Je to forma neopakovatelného divadla založená na improvizaci, kolektivním zážitku a má ráz svátku nebo happeningu.

1. VÝZKUMNÁ ČÁST

Výzkumná část je převážně teoretická. Agentura De.lux studuje kontext vybrané budovy, tedy kdo je majitelem, jak dlouho chátrá, jaké s ní má plány. Praktická část spočívá v obhlédnutí stavu budovy a dostupnosti pro diváky a herce.

Na základě prostoru je vytvořena dějová linka, postavy a dramaturgický rámec.

Když je toto hotovo, jsme osloveni my herci. Někdy máme svobodu ve výběru rolí, jindy Emil přijde s konkrétními návrhy. Je nám předložen základní plán akce, někdy jsou hrubě sepsané dialogy, abychom měli představu, co říkat. Součástí herecké přípravy zahrnuje i seznámení se s politickým kontextem, abychom při improvizaci případně věděli, o co se opírat.

²⁷ *Tamtéž*, s. 195.

Herecky můžeme být sice naprosto svobodní, tedy nemusíme hledět na to, *jak hrajeme*, zda jsme autentičtí, nebo přehráváme. Avšak politický kontext a úloha mé role v něm je mi někdy nejasná a blokuje mě. Nemůžu tedy něco „*udělat špatně*“ ale mohu něco „*špatně říct*“.

Uvědomuji si, že abych si mohla být v improvizaci jistá, musím znát svou motivaci. Doposud nejkomplicovanější pro mě byla role zástupkyně za ANO pro městskou část. Mým předem daným úkolem bylo pohádat se se sekretářkou předsedy ODS pana Noska, (se kterým mimo jiné tajně spím), kvůli tomu, že ANO nemá na radnici své plakáty a na základě toho ANO prohrálo lokální volby. Asi jsem si předem neodůvodnila, proč zrovna s tímhle jdu za sekretářkou, a co po ní chci. S Karin, která sekretářku hrála, jsme si sice vytvořili fiktivní konflikt, který zakončila neplánovaná rvačka, ale co máme říkat, abychom nešláply vedle, jsme nevěděly ani jedna.

Je zřejmé, že Agentura De.lux jako aktivistická skupina zaujímá nějaký postoj ve věcech, které nám předkládá. Jsme tedy, jako herci, seznámeni až s jejich interpretací. Doposud se to nestalo, ale do budoucna by mohla nastat situace, kdy některý z herců nebude s náhledem na daný problém stoprocentně souhlasit. Na druhou stranu těžko říct, zda vůbec taková situace může nastat, vzhledem k tomu, že se pohybujeme ve stejném prostředí, a jak by se řešila. Pouze předpokládám, že herec ke své úloze v tomto druhu akcí nemůže přistupovat jako k „*roli, která mu nesedí*“. Asi nelze aplikovat pasivní přístup „*je to má práce*“. Zdá se mi to jako zajímavá herecká otázka v aktivistickém typu divadla.

2. OBĚTOVÁNÍ A 3. PŘIVLASTŇOVÁNÍ

Z herecké strany neprobíhá dlouhodobý proces „*sžívání se s prostorem*“, kdybychom po dobu několika týdnů místo navštěvovali. Na místo většinou dorazíme až společně s diváky nebo nějakou chvíli před nimi. Čas na to, přizpůsobit celou akci na novo prostoru, ale úplně není.

Členové Agentury prozkoumají místo před námi, zajistí přístup, případně se domluví s těmi, kteří tam zrovna bydlí, aby tam akce mohla proběhnout.

„ Nemůžeme do budovy dřív, abychom tam zkoušeli, což by zbytečně vyvolávalo pozornost, ani nevíme, kde jaká scéna bude. Tak v přípravné fázi jde o to,

aby všichni věděli, co se stane po čem, kdo jsou, proč dělají ty věci.“²⁸

Místo se nemusí speciálně vyklízet. Vychází se z toho, co tam je. Chvilí před akcí členové Agentury, někdy s hereckou pomocí, nanosí do prostoru výzdobu; tu tvoří nejčastěji látky, svíčky, koberec, jídlo a pití. Jedná se o přetváření si prostoru pro sebe. Podporuje to v nás pocit, že tam nejsme náhodou, že nás nikdo nemůže vyhodit, protože ten prostor je teď na moment „náš“. Atmosféru prostoru pak dovytváří i slavnostní kostýmy, které si diváci mají vzít na sebe. Což je pro Agenturu De.lux taková bezstarostná, rychle přenosná scénografie.

„U naší první akce, jsem měli nejdřív prostor, který Bára našla. Od ní přišla iniciativa tam něco udělat. Diskutovali jsme různé možnosti jako výstava, koncert anebo divadlo. Říkali jsme se, že není nejlepší nápad tam tahat scénografie, umělecká díla nebo nástroje v případě, že by přišla policie.“^{29 30}

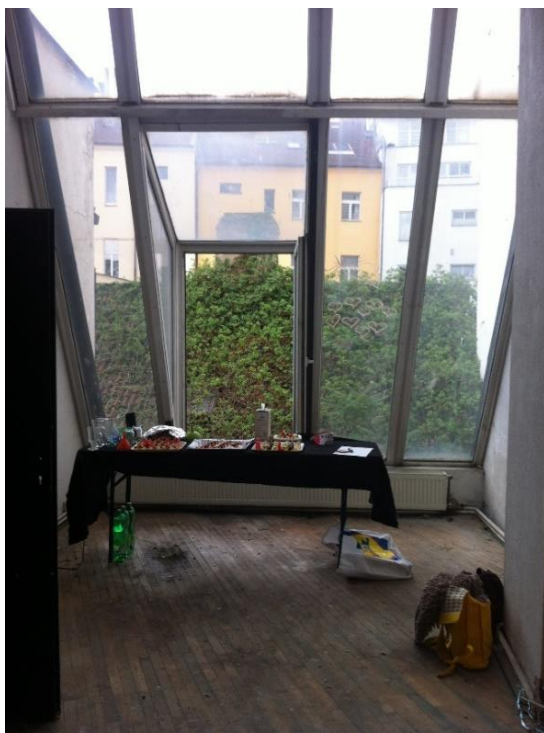
K vyhlídnutému místu je i dle kauzy přiřazené takové téma, které s ním hraje a funguje.

Pak tedy k architektonicky ojedinělému **domu u Náměstí Republiky**, zvláště opravenému a neopravenému, pravděpodobně různými investory, s různými nápady, kteří z něho svými nedokončenými nápady vytvořili „umělecký počín“, je jako téma vybrána výstava a prostor domu se stává galerií.

²⁸ ROTHERMEL, Emil. *Divadlo kompliců*. Praha, 2020. Bakalářská práce. Akademie múzických umění. Vedoucí práce MgA. Jiří Havelka, Ph.D.

²⁹ ROTHERMEL, Emil. *Divadlo kompliců*. Praha, 2020. Bakalářská práce. Akademie múzických umění. Vedoucí práce MgA. Jiří Havelka, Ph.D.

³⁰ Projekty se také postupně více zdivadelňují, původní myšlenka byla prostor oživit výstavou, od té doby se pracovává dramaturgický plán.

První dům měl zhruba jen tři, čtyři patra a menší pokoje. Strmé schody a balkon v posledním patře. Poslední patro, mělo celou jednu stěnu prosklenou plastovými okny. Do ulice měl dům tři střešní kulatá okna a na zahradě stálo něco, co se podobalo kůlně nebo stodole. Mohl to být i rodinný dům

K malému stísněnému prostoru, v **Domě U Sixtů**, s klenutým stropem, působícímu jako tajná kaple, je přiřazeno téma „Prodané nevěsty“. V malé místnosti je sehrána svatba. Prostor probouzí pocit, že akce i svatba musí proběhnout rychle, pod rouškou noci. Na jedné straně je snaha podnikatele Ritze, který musí co nejdříve uzavřít smlouvu s Prahou a začít stavět. Na straně druhé pak snaha organizátorů akci dokončit. Diváci se navzájem neznají. V reálné rovině to vytváří otázku důvěry v ostatní zúčastněné. Ve hře pak diváci dobře fungují jako „nastrčení svatebčané“ na nešťastné svatbě.

Do již několik let nedokončené stavby **libeňské radnice** dorazí zhruba 30 lidí oslavit její „úspěšné“ dokončení.

A nakonec na **Vyšehradském nádraží**, v prostoru, ve kterém se už několik desítek let pravděpodobně nic zásadního nezměnilo, a který tím pádem působí jako místo, ve kterém se zastavil čas, se odehraje taneční bál se škraboškami. Komplikovaná dostupnost, přístup po jednom, odříznutí od vnějšího světa, osobní pozvánky a závěrečná seance, to vše přispívá k dojmu, že jsme součástí schůzky tajného spolku.

5. POSLEDNÍ FÁZE A 6. ZANECHÁNÍ ODKAZU

Když akce skončí, někteří diváci se rozejdou, jiní pomohou uklidit. Ve většině případů po akci žádný nepořádek nezůstane. Když jsme utíkali z Palmovky, nestihli jsme uklidit vše a něco roznesl vítr. Upřímně jsem kvůli tomu měla výčitky. Cítím, že za prostor máme zodpovědnost. Je to něco jiného, když vím, že se prostor bude přestavovat, v tu chvíli mě to tolik netrápí. Ale s respektem k prostoru, který chátrá a je skutečně opuštěný, mi to není příjemné. Pak vznikají takové místa (třeba kaple v Přerově nad Labem) se zamřížovaným vstupem, za kterým je spousta nechutných odpadků.

Ráno po akci na Vyšehradském nádraží jsem se vydala na místo hledat svou ztracenou čepici. Vstup byl komplikovanější, Agentura odnesla žebřík, přesto ne nemožný. Čekala jsem, že tam někoho potkám, protože z noční akce bylo patrné, že ten prostor není neobývaný. Po nás tam také zůstalo pár věcí. Jen falešnou krví namalovaný kruh nebyl téměř vidět. Do zbylých míst se dostat už nelze, ačkoliv by to bylo zajímavé. Co by to znamenalo v otázce „práce s prostorem“, kam by to mohlo posunout „vztah“ mezi námi a jím?

Dům u Náměstí Republiky i Dům U Sixtů jsou už ve fázi přestavby a libeňská radnice je tak špatně skryté místo, že je lepší to nechat na chvíli usnout.

Foto: Agentura De.lux

O „duševním“ odkazu, pro přehlednost, mluvím v závěru této kapitoly.

Stávka na FF UK

Nyní se přesunu ke stávce FF UK.

Lze bezesporu mluvit o zabírání si místa, spojené například s jeho zvelebováním.

Studenti si chodby Karlovy univerzity přetvořili podle svého a přiřadili každé části chodby nový význam, novou funkci.

Na prvním patře mezi schody byla kuchyně. Naproti umělecké studio na výrobu plakátů.

V levé části chodby, v prvním i druhém patře, byly vytvořeny posluchárny.

Jinde byla „chill zóna“, „právní oddělení“, prověřující naše možnosti.³¹

Celý prostor vnější i vnitřní byl pak vyzdoben plakáty kombinující informace s estetikou.

12.11. OD 10:00 NA NÁMĚSTÍ JANA PALACHA
ZDĚJI NA CHODBĚ FILOSOFICKÉ FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY
S SEBOU: TERMOŠKY, SPACÁKY, HUDEBNÍ NÁSTROJE, POLŠTAR'E

PROGRAM:	CHODBA 1. PATRO	CHODBA 2. PATRO
11:00	PLENUM	← PLENUM
11:30	BEDŘICH MOLDAN: EKOLOGICKÁ POLITIKA DNEŠ A PŘED 30 LETY (NE)UDRŽITELNÝ RŮST	DANA KUČTOVÁ: ČESKO-RAKOUSKÁ SPOLUPRÁCE V ENVIRONMENTÁLNÍM AKTIVISMU PO ROCE 1918
12:30	VÁCLAV JANOSČÍK: ÚSPĚCH, PENÍZE, APOKALYPSA FILOSOFIE PO EKOLOGII	TEREZA STÖCKELOVÁ, EVA RICHTER - DISKUZE ROLE SOCIÁLNÍCH VĚD V DOBĚ KLIMATICKÉ KRIZE
oběd		oběd
14:30	LUKÁŠ LIKAVČAN: KOMPARATIVNÍ PLANETOLOGIE	ADAM BORZIC: ÚLOHA POEZIE A SPIRITUALITY V KONTEXTU KLIMATICKÉ KRIZE
15:30	HANA NOVAKOVÁ: DOKUMENTÁRNÍ FILMY O PŘÍRODĚ V ČASE PARADIGMATICKÉHO ZLOMU	15:30-17:00 MODERUJE ONDŘEJ KNOPP
16:30	PETR VIDOMVS: OTEPLÍ SE A BUDE LIP: ZKUSĚNOSTI Z VÝZKUMU AKTIVNÍCH ČESKÝCH KLIMASKEPTINŮ	PLENUM: POŽADAVKY NA UNIVERZITU
17:30	MATEJ ŠPURNÝ: EKOLOGIE ZA SOCIALISMU A KAPITALISMU	17:00. LIMITY JSME MY JEDEME NA ENDE GELANDE DO LUŽICE
18:30	JOSEPH DODDS: PSYCHOANALYSIS AND ECOLOGY AT THE EDGE OF CHAOS	18:00 AKČNÍ TRÉNINK (NEVEN) NA ENDE GELANDE
20:00	KONCERT	
19-20:30	VÁLE, SPOLEČNĚ PROZMĚNU: SPOLUPRÁCE STUDENTŮ A PRACOVNÍČŮ ROKU 1919 A DNES	
9:30	PLENUM	← PLENUM
10:30	ARNOŠT NOVAK: AUTONOMNÍ POLITIKA V ČASECH KLIMATICKÉHO KOLABU	VÁCLAV ORCÍK: MĚSTSKÝ AKTIVISMUS V PRAZE A ÚZEMNÍ ROZVOJ A KLIMATICKÁ ZMĚNA
11:30	MATYÁŠ KRÍŽKOVSKÝ & ONDŘEJ SLAČÁLEK: POLITIKA V POHYBU: JAK JEDNAT S SOCIÁLNÍ HNUTÍ?	EVA HAUSEROVÁ - PERMAKULTURA
oběd		oběd
14:00	DEMONSTRACE: NECHCEME OTEPLOVÁNÍ ALE ANI ZIMU!	
STŘEDA	A DALŠÍ JEŠTĚ NENAPLANOVANÉ VĚCI A VEČER KONCERT Sešleme se na všechny z akademického i mekademičského prostředí UNIVERZITY ZA KLIMA	

Večer se část patra přeměnila v taneční parket, jinde probíhaly malé koncerty a vznikala tak malá jeviště.

Nakonec studenti vytáhli spacáky, které si přinášeli v průběhu dne a na univerzitě přespali.

Tím, že stávka neprobíhala jen přes den, v době výuky, je zřejmé, že nešlo pouze o

³¹ Pravděpodobně se nikdo z právní fakulty stávky nezúčastnil.

její narušení a zdůraznění možných alternativ, jakými by škola měla vzdělávat své studenty. Tedy, že mimo historii a filosofická, sociologická fakta má své studenty informovat o klimatické krizi, která probíhá.

Aktem přespání toto studenti překročili. Přivlastnili si tím i budovu a jejich studium. A poukázali na to, že jim není jedno, co se se školou děje, jako s institucí.

Někteří studenti na sobě měli zelený čtvereček s logem XR. Ten komu byla přidělena nějaká funkce, *role*, např. „psychická podpora“, nosil na ruce šátek. *Kostým*.

Stávkující si tedy podobně jako my, během akcí Agentury De.lux, brali na sebe kostýmy, které jim pomáhali určovat a proměňovat role v události.

5.3. Dovětek k prostoru

Všechny akce Agentury De.lux, se pochopitelně, pohybují na hranici reality a hry. Odehrávají se v reálném prostředí, ve skutečném čase během dne. Ne v umělém a divácky zajištěném, jako je galerie nebo divadlo.

Ohrožují nás tělesné, materiální okolnosti. Zasahujeme do prostoru, kde někdo dočasně bydlí, nebo si jen „píchá“. Jsou to místa rozestavěná, nedostavěná, nikdo reálně nemůže tušit, jak si stojí, na co si dávat pozor. Všichni máme zodpovědnost za vzájemné bezpečí.

Hrajeme si ve špíně na luxus. Jako kdysi v antice, v přírodě na Bohy.³²

Skutečnost nepřibližují jen fyzické strachy, ale i pozitivní pocity, které divák i herec čerpá z místa. Takové, které přesahují pouhé naplnění z odehraného příběhu.

To, že místa, která si Agentura vybírá, jsou „krásná“ a normálně nedostupná, hraje zásadní roli.

³² To přirovnání není náhodné. Jako příklad uvádím libeňskou radnici, jako antický zážitek, ze střechy bylo vidět na celé město, bylo vidět kolik zeleného zbývá, kde rostou pro Prahu nedůstojné mrakodrapy, kde jezdí víc aut než ulice snese, a v tomto prostředí jsme hráli a skrze hru to kritizovali. Navíc v antice hráli o elitách a my si na ně také hrajeme.

Pro mě osobně mají akce tyto očištné účinky:

1. *Estetické*

Místa nabízejí obrovský luxus, za který neplatíme (ani penězi, ani turisty) a který je na několik hodin jen náš. Jako příklad uvádím výhled z libeňské radnice.

2. *Smiřující.*

Z rezignace a pocitu bezmoci dojde ke smíření. Těmito akcemi jsme dokázali, že stát nemá vše pod kontrolou a to, co děláme, nemusí nutně projít komplikovaným procesem schvalování. Zároveň jsem si uvědomila, že nepotřebuji, aby vše bylo podle mých představ, a přesto existují cesty, jak můžeme všichni sdílet společný prostor.³³

3. *Dětský.*

A naprosto zásadní. Jedná se o silný prožitek ze hry. Kostýmy, strojení, utajenost, vymyšlení si příběhu pro daný prostor. Všichni si skutečně hrajeme, podporujeme se v iluzi. Není to tak, že by herci něco odehráli a diváci zatleskali.

4. Jindy jsou aktem *posledního rozloučení*. A přijetí toho, že časy se mění.

³³ Já budu tolerovat „developink“, když stát bude tolerovat „skvotink“

5. *Nadějně*

Někdy mohu odcházet s malou nadějí, že zasáhnou památkáři, majitele osvítlí, nebo se „ukoksuje“. Uvědomuji si zároveň, že na tom čím dál tím méně záleží, akce Agentury zatím nezměnily samotný osud budovy. Ale malou akcí ji alespoň oživily a patřičně využily.

6. A nakonec, trochu vyprázdněný, přesto radostný pocit z pouhého *aktivismu*.

Podobně jako divadlo Agentury De.lux přesahuje do reality, připadá mi, že aktivismus se často stává divadlem, hrou. Je to pravděpodobně potřeba. Je potřeba se prožívat. Hledat překážky. Vytvářet role, záporné a hrdinské. Aktivismus potřebuje diváky. A hledat jazyk jakým s nimi komunikovat. Stává se to, ale neměl by to opomínat.

„A můžu se zeptat, já nejsem z Prahy, fakt to nechápu, proč vy tady vlastně stávkujete, myslíte si, že tím jako něco změníte?“

„A globální oteplování ti nic neříká? Jestli to nevíš, tak ti to jako fakt nebudeme vysvětlovat.“

Divadlo by se mělo snažit aktivizovat diváky, učit je improvizaci a vyjadřovat se. Lehce se může stát, že to, co se naučí „v divadle“ mohou aplikovat v reálném životě. „Divadelní zaktivizování“ vede tedy k „občanskému aktivismu“.

Závěrem závěru chci dodat, že já osobně jsem se k podnikání aktivních kroků jako řešení nějaké své frustrace a strachu, například v otázce klimatické krize, odhodlala v létě 2019.³⁴ Z ničeho nic jsem byla ochotna překousnout vlastní stud, strach z trapna a vyjít z komfortní zóny a myslím si, že všechno z toho je důležité i v herectví.

Možná platí rovnice, čím lepší jsem v divadle, tím lepší jsem aktivista a čím lepší aktivista, tím lepší divadlo.

³⁴ V té době se začalo hovořit o cíleném a v podstatě neskrývaném vypalování deštných pralesů v Brazílii, podporovaném současným prezidentem Jairem Bolsonaroem.

6. DIVÁCI A HERCI

Když divák není pouze adresátem

Následující kapitola je pro přehlednost rozdělena do tří podkapitol.

Diváci, herci a Agentura De.Lux, Diváci a herci a „aktivismus“ a závěrečná kapitola o neposlušnosti.

6.1. Diváci herci a Agentura De.lux

Pro aktivistické umění je divácká role zásadní. Atakuje adresáty, aby k vyslovenému zaujali aktivní postoj, a nebo se aktivně zúčastnili „hry“. Diváci se často stávají někým, kdo se spolupodílí na finální podobě projektu.³⁵

Taktiky jsou různé. Přes stavění diváků do nepříjemných situací, přisuzování rolí brechtovského zcizování, až k neoblíbené participaci a rozdávání jídla v závěru představení. V projektech site specific to mohou být úkoly, a právě překonávání fyzických okolností, i prostý fakt, že nesedí a zažívají prostor všemi smysly.

Uvedu jeden konkrétní příklad, který mi utkvěl v paměti. Jmenuje se *Sedm tisíc dubů pro Kassel* od Josepha Beuyse. (napsat kdo to byl) Akce spočívala ve vysázení dubů, jejichž umístění navrhovali občané města. Na jedné straně stál „zelený aktivismus“ a na straně druhé snaha vyburcovat občany k aktivnímu postoji třeba konkrétně ke klimatu.³⁶

Zároveň se domnívám, že není nezbytné, aby byl divák nucen k aktivitě všemi různými prostředky, (které jsou navíc často již okoukané). Vzpomínám si, že ještě na střední škole jsem viděla „Modlitbu pro Kateřinu Horovitzovou“ na Nádraží Bubny³⁷. Výběr tématu tedy naprosto hrál s výběrem prostoru. Hra klasicky pracovala se čtvrtou stěnou. Přesto mám od té doby toto pietní místo v paměti, a vzbudilo to ve mně první náznaky aktivismu. Všechny snahy o revitalizaci místa selhávají, přesto je každý malý akt důležitý.

³⁵ ZÁLEŠÁK, Jan. *Umění spolupráce*. Praha: Akademie výtvarných umění v Praze, Vědecko-výzkumné pracoviště, 2011. Edice VVP AVU. ISBN 978-80-87108-26-0, s. 22.

³⁶ *Tamtéž*, s. 42.

³⁷ Nádraží odkud odjížděly transporty židů.

Snaha Agentury De.lux je rozmělnit hranici mezi diváky a herci a udělat z nich spolupachatele pro vytvoření iluze. Pro mě jde v první řadě o kolektivní zážitek. Všichni spolupracují na tom, aby se akce vydařila.

Herci, diváci i organizátoři se nacházejí ve stejném fyzickém prostoru. Všichni přijímají stejné riziko, které může nastat. Neřekla bych, že má někdo reálnou situaci více či méně pod kontrolou. Něco může spadnout, někdo může spadnout, může přijet policie, začíná se stmívat, být zima, fouká vítr apod. Tohle prožívají všichni stejně.

V klasické budově divadla, takové, které známe teď, je prostor rozdělen na hlediště a jeviště. Herci jsou oblečeni do kostýmů a namaskováni a diváci přichází ve slušném oblečení.

V případě Agentury De.lux mají za úkol v kostýmu dorazit i diváci. Zadání je součástí pozvánky. Diváci mají zvolit vhodné oblečení dle „společenské události“ v jejímž duchu se akce pořádá. Rozprodáváčka- umělecky luxusní. Ples - šaty. Glajcha - luxusní business oblečení. Svatba - svatební nebo tradiční. Kostým tedy nevytváří na první dojem rozdíl mezi herci a diváky.

Kostým dovytváří pocit slavnostního okamžiku a přispívá k celkové atmosféře. Dopomáhá jak hercům, tak divákům vytvořit či zaujmout nějakou roli. Někdy se to daří více někdy méně.

Čím jasněji je na začátku definovaná role diváků, případně jestli dostávají během celé akce nějaké instrukce, nebo jsou v přímém kontaktu s hercem, to vše má vliv na jejich potencionální participaci.

Čím jistější si jsou svou pozicí, tím snazší je pro ně aktivně se zapojovat. Herci na rozdíl od nich mají jistotu, že dostanou vždy přidělené úkoly, konkrétní role a vědí dopředu, co se bude dít.

Nejvíce jasná, v tomto ohledu, byla „Prodaná nevěsta“ v Domě u Sixtů. Diváci se shromáždili před Stavovským divadlem v roli svatebčanů. Svatba není nic neobvyklého, kdo ji nezažil, ví alespoň, jak probíhá. Role diváků nebyla tedy nic nesrozumitelného.

Diváci navíc v průběhu dostávali instrukce od jednoho z organizátorů, Emila. Stál v rohu „kaple“ tak, aby na něj všichni viděli a otáčel cedule s nápisy: smích, pláč a s různými citoslovci.

Ovšem možná přispívá i ten fakt, že na skutečných svatbách svatebčani nemluví. A samotná jejich role je divácká.

Zde chci jen navázat na roli Emila jako nenápadného „režiséra“ situace.

Každý z organizátorů má během akcí svou roli, které se vždy skvěle zhostí. Emil tajně režíruje. Tadeáš se snaží vyburcovat diváky k reakci (je to takový „nastrčený divák“), když jsou příliš „mrtví“ a Bára s Dominikou se starají o výzdobu, jídlo a všechny zahanbují svými kostýmy.

„Ty nemáš někdy chuť si v těch akcích taky něco zahrát?“

„Na fúzi jsem to dělal, ale všeobecně NE, na to jsem příliš nervózní a musím řešit spoustu jiných věcí“

–Emil

Nyní se vrátím zpět k propojení diváků a herců.

Nejméně se to, dle mého názoru, podařilo během akce na střeše libeňské radnice. Ačkoliv to, dle mého názoru, byla jedna z nejpovedenějších událostí Agentury De.lux. Role diváků nebyla nijak zkonkretizovaná. Měli dorazit luxusně, slavnostně oblečení a oslavit dostavění střechy.

Dramaturgie byla tentokrát více naplánovaná tak, aby divákům odvyprávěla příběh, než je přímo do něj zahrnula.

Předem byla vymyšlena struktura dialogů, které musí proběhnout předtím, než se začne vyšetřovat vražda pana Noska z ODS, a které ideálně všichni uslyší. Konkrétně šlo v pořadí o hádku „pána z Metrostavu“ s architektem Pleskotem, hádku pana Noska z ODS s aktivistkami, hádku paní Jarmily, sekretářky pana Noska a zástupkyně za ANO, a nakonec to byla hádka pana z Metrostavu s moderátorkou.

V tuto chvíli se ukázala nevýhoda prostoru, který byl oproti ostatním, ve kterých akce doposud probíhaly, neočekávaně veliký.

První hádka se odehrála ještě během průvodu, a byla nejpřirozenější, diváci i herci byli v chumlu a nevytvořilo se žádné provizorní „jeviště“ a „hlediště“.

Na střeše byli diváci přivítáni moderátorkou, okolo které se automaticky vytvořil půlkruh, ve kterém diváci setrvali až dokonce. Ostatní hádky, aby byly srozumitelné pro všechny stejně, probíhaly před nimi na „jevišti“, zatímco diváci stáli v „hledišti“, a tím byla vytvořena 4. stěna. Zákulisní hádky, které by za normálních okolností probíhaly v soukromí, teď probíhaly přímo na jevišti, v hraném vědomí, že nás nikdo neslyší.

Ve většině případů si nemyslím, že nám hraní komplikuje neznalost prostoru. Možná si to ani nepřipouštíme. Střecha libeňské radnice byla ale nečekaně veliká. Nevěděli jsme, jak celý prostor správně obsáhnout. Jestli vůbec. Těžko posoudit, možná, že kdybychom místo viděli předem, bylo by to pro nás akorát stresující, a zbytečně bychom z přemýšlení zpanikařili.

Diváci byli atakováni jen jednou. Na úplném konci, když vystoupila detektivka Poirotka, usvědčila paní Ludmilu, sekretářku pana Noska z vraždy, a chtěla po divácích, aby rozhodli, co s ní. Vyprovokovat reakce u lidí, kterým jsme do té chvíle v podstatě jen přehrávali příběh, bez potřeby jejich aktivní participace, bylo už velmi těžké.

Akce v domě u Náměstí Republiky měla tu výhodu, že byla první a testovací. Diváci na ni dorazili natěšení. A s pořadateli se znali přímo.

Při komentované prohlídce, občas některý objekt nevědomky rozbili nebo přešli a nebáli se na to reagovat. Na konci probíhala dražba a diváci byli vybídnuti přihazovat.

Tanečního bálu na Vyšehradském nádraží jsem se nezúčastnila; vím ale, jak měl probíhat a soudím, že to musela být výjimečná akce. Hra se převrátila v realitu, v happening. Míním tím, že diváci si už pouze nehráli na ty, co si přišli zatančit, tanečníky opravdu byli. Byl to skutečný ples, ne jeho pouhá imitace, pro který Agentura nemusela platit drahý sál a využila opuštěný prostor.

Pánská volenka střídala dámskou. Večer se stal plesem prokládaným divadelními prvky, pouze občas usměrňovaným herci a organizátory. Na začátku byla pronesena uvítací řeč, proběhlo předtančení a Leontýna v roli zpěvačky zazpívala Money, money od Abby, na závěr proběhlo „vyvěštění“ toho, do čeho bude letošní rok vhodné investovat. V mezičase se doopravdy tančilo. Bez určitého počtu diváků, kteří by naplnili celý taneční sál, (mnozí se ani neznali, jak to na plese bývá) by akce vůbec nemohla proběhnout.

účastníci plesu tančící hada, Foto: Agentura De.lux,

Akce mají věrný divácký i pevný herecký základ, na který se nabalují další. Domnívám se, že to akcím umožňuje se rozvíjet. Společná zkušenost a vztahy, které se mezi námi vytváří, jsou zásadní.³⁸ Myslím, že v tuto chvíli není problém nabírat a oslovovat nové diváky. Ale bylo by nemožné, pro nynější koncept, je úplně obměnit. To platí i o hercích.

Podle toho, jak přímo jsou diváci s organizátory spojení, seznámení s komunitou, mají odvahu se zapojovat. Samozřejmě to neplatí vždy a u všech. Diváky a fanoušky Agentury De.lux bych nyní, (s nadsázkou), rozdělila do tří skupin.

1. Komunita okolo organizátorů (aktivisté)
2. Komunita z DAMU, jiných uměleckých škol („estetičtí fašisté“, co si přišli odpočinout od neustále se teoretizujícího divadla)
3. Rodinní příslušníci („neználcí“)

Každý je o akci jinak informován. Někdo zná kauzu a politické okolnosti více někdo méně, někdo vůbec. To platí i o divadelním jazyku.

Z toho přirozeně vyplývá, že každý divák přichází s jiným očekáváním a odchází s různými pocity.

I díky tomu, že akce velmi pomalu začínají propojovat a zajímat různé typy diváků, fungují čím dál lépe v té aktivistické rovině.

Podobně je tomu u herců, Agentura dělá osvětu i mezi nimi. Seznamuje nás s opuštěnými prostory, dostává nás do situací, které jsme nemuseli doposud řešit a nutí nás zamýšlet se a reflektovat témata, které události Agentury nabízí.

Přicházíme k neznámému stejně jako diváci, jen dostáváme informace dřív než oni a v jiné, nedivadelní formě.

Závěrem. Finální akce funguje díky všem a všichni se na ni podílejí. Každý jen přichází a je ho potřeba v jiné fázi procesu. Organizátoři projekt připraví a předají informace hercům, nakonec přichází diváci, díky kterým má celá akce smysl.

³⁸ Není to jako přijít do divadla, které je anonymní.

6.2. Diváci, herci a „aktivismus“

Demonstrace i stávky jsou dnes, podobně jako divadlo, pateticky řečeno, jedinečné v tom, že spojují lidi, u kterých zájem a potřeba se setkávat klesá.

Ani jedno nelze naplánovat absolutně předem a neobejde se tedy bez improvizace na místě. Přichází pozitivní impulsy i méně nebo více očekávané komplikace.

Zatímco v divadle se často očekává, že iniciativu převezmou tvůrci (herci, režiséři, technici atd.) během demonstrace, ačkoliv má také své pořadatele, to může udělat kdokoliv. Zodpovědnost je (prakticky i teoreticky) rozprostřena mezi všechny aktivně zúčastněné.

Demonstrace jsou různé. Méně početné až anonymní. Předem naplánované, opakující se pod záštitou jedné organizace nebo spontánní, reagující na akutní situaci. Jako např. demonstrace v létě před brazilskou ambasádou, proti vypalování deštných pralesů.

Některé mají stage, a přesto to neznamena, že „herci“ jsou pouze ti, co na ni stojí, a „diváci“ ti, co jsou pod ní. Tyto role lítají z místa na místo, z člověka na člověka, po celém prostoru.

„Nedominantnost“ stage je patrná už jen z prostého faktu, že provolávaná hesla nevznikají na ní, ale pod ní. Ve většině případů.

Dle mého názoru, i kdyby se „aktivistické divadlo“ snažilo sebevíc, nikdy nedosáhne stejné rovnosti mezi zúčastněnými z hlediska rolí, jako demonstrace a stávky.

Totíž ti, co tam vědomě dorazili, tam přišli „být aktivní“, a ne se nechat „zaaktivizovat“.³⁹

Ted' ke konkrétním příkladům.

³⁹ Divácké jádro Agentury De.lux je výjimka, protože to jsou tak malé akce pro blízký okruh lidí, kteří přišli akci podpořit a navíc jsou z aktivistického prostředí.

Blokování magistrály

„Slezte dolů, sem nemůžete.“

„Vždyť nejsem za páskou, tak v klidu.“

„Říkám vám, slezte dolů, narušujete můj osobní prostor.“

„Nešahaňte na mě, to vy narušujete můj.“

„Meta-diváci“

Mimo aktivistické jádro, má každá akce podobného rázu své diváky. Ti se občasně stávají, dobrovolně či nevědomky, její součástí.

Jsou to náhodní kolemjdoucí. Místní, kteří na akci nahlíží z oken. Žurnalisté. Skrze ně, to jsou další diváci, sedící u televize, častěji u počítače. A policisté.

Blokování magistrály navazovalo na celodenní festival XR na Václavském náměstí. Dorazila jsem ve chvíli, kdy někteří aktivisté byli přilepeni k přechodu, jiní jen pokojně leželi. Všude byla spousta kamer, pobíhajících studentů dokumentu FAMU a policie, která se snažila aktivisty odlepit od země.

Po chvíli zablokovala páskami území okolo přechodu až k Národnímu muzeu a znemožnila nově vzniklým nebo příšlým aktivistům se připojit.

Vymezili tedy, i pro sebe, hrací prostor. Postavili se před pásku a střežili své jeviště, určili hlediště a stanovili pravidla.

Po chvíli se podařilo odlepit prvního přilepeného a policie začala postupně odnášet aktivisty pod schody Národního muzea a následně je legitimovat. Nebránili se, ale ani nepomáhali.

V tu chvíli se policisté stali součástí „show“. Stali se jejími herci.

I s policejní výpomocí měla tato akce více diváků než aktérů.

Herci na jevišti vyzkoušeli vše. Myslím, že teď už nelze mluvit o aktérech, ale o hercích. Sedli si na zem. Stoupli si. Utvořili ze sebe živý symbol přesýpacích hodin. Zpívaly refrén „Let the sunshine in“, do kterého se jim podařilo zapojit i některé diváky za páskou, ačkoliv se o zapojení kohokoliv z venku příliš nesnažili. Tato píseň se stala dokola se opakující znělkou představení, byla spojovacím okamžikem jakýchkoliv dvou prázdných míst. Nakonec utvořili voiceband. „*Police, we love you, we do it for the children*“.

Zhruba dvě hodiny si udrželi pozornost diváků. Napětí mizelo, policie zklamala. Diváci začali odcházet. Zatímco herci ještě několik hodin setrvali.

Možná se ve finále jednalo o „aktivismus“ policie, která se předvedla v plné síle, jak efektivně je vytrénovaná v zásahu proti těm, kteří už na mnoha místech planety nejsou lehce zvladatelní.

Stejný případ „meta“ diváků měla pochopitelně i stávka za klima na UK.

„Taky jste přišli stávkovat?“

„Ne, ne, my se přišli jen podívat, jsme tu s celým ateliérem, donutil nás sem jít náš pedagog, budeme tu až do večera.“

6.3. Diváci, herci a neposlušnost

Agentura De.lux i aktivistická skupina XR pracují s neposlušností. XR pro to přímo používá termín „občanská neposlušnost“.

Dle mého názoru, když selhává oficiální politická správa, ztrácíme důvěru v „aktivitu“ těch, kteří nám vládou, a cítíme potřebu se vyjádřit k tématu, které nás trápí; je pochopitelné, že hledáme cesty, skrze které se nejlépe a nejhlasitěji vyjádříme k tématu a vytrhneme svět z apatie a lhostejnosti. Neposlušnost přirozeně nastupuje, když všechny oficiální, povolené cesty selhávají.

„Dle mého názoru, vy nemáte proti čemu bojovat, nemáte za zády STB, zdá se mi to možná jako pouhá prázdná provokace, za nás to bylo něco jiného, jaký to má smysl!?“

- *Nejmenovaná hodina na DAMU*

Neposlušnost je důležitá. Pravdou je, že podporuje adrenalin, společný zážitek a sblíží.

Nejde ovšem o samoučelnou přísadu akcí.

„Dáš neposlušnost, dostaneš neposlušnost a spokojeně odcházíš.“

Neposlušnost, narušení řádu a pravidel je součástí filosofie akcí nejen Agentury De.lux, ale podobných aktivistických počínů.

V případě, že dorazí policie, zajistí danému problému větší publicitu. Mimo to umožní „se prožívat“⁴⁰, „dramatizovat“.

⁴⁰ Vždy se mi vybaví Roman Týc v závěru dokumentu OBČAN K, kdy ho zatýká policie.

Konkrétně uvádím akci na střeše libeňské radnice. Dohráli jsme. Poirotka vyřešila vraždu. Někteří jsme ještě plánovali chvíli zůstat, užít si jedinečný výhled a dojíst zbytky. Ostatní postupně odcházeli. Loučila jsem se se sestrou a jejím manželem.

„Tyjo, tak to byla úplně skvělá akce, jen škoda, že ...“

„Davidovi je líto, že nedorazili ty poldové.“

„Haha, tak příště.“

Po celkem dlouhé době jsme se dozvěděli, že dole je hlídač a nikdo se zatím nedostal ven.

„...jsme v pasti.“

„Dole je security.“

„Schovavame se tu v baraku jeste s dalsima lidma.“

„To je prdel :D“

„Nechodte dolu...“

„...respektive, jestli jo tak všichni najednou.“

To, co následovalo, nebudu do detailu popisovat. Neznám je. Bylo nás hodně a já byla až na konci průvodu, který se rozhodl dostat na svobodu. Rychle jsme sklidili a vyrazili. Vpředu se všichni postupně stávali odborníky na útek a ostřílenými kovboji na hraně zákona ochotnými položit život za celou skupinu. My, na konci, jsme přicházeli vždy k vyřešenému. Dostávali jsme jen zbytky informací, nebo fámy.

„Co se děje, proč nejdeme tudy?“

„Tudy nás nepustí, musíme zadem.“

Vzadu ale žádný výlez nebyl. Byly tam tři ploty a příkop. Přeskočit, přelézt, podlézt. Trubkou ozbrojený hlídač, který nám odcizil kameru výměnou za svobodu hrdiny, který se rozhodl za nás riskovat, nás chtěl napálit! V mezičase zavolal policii. Ta když viděla, kolik nás utíká, prý „vystřelila do vzduchu“, a „otočila to“.

Když jsem se dostala k podlézání, u plotu stála moje sestra s jejím manželem. On držel plot, ona se ujala organizování.

„Ty běž tam a ty tam, musíme se rozdělit, takhle nás nechtnou.“

Ani jeden nikoho neznal. Chtěli jen zajít na představení a pak na večeři.
Společný nepřítel, vytváří spojenectví.

Divadlo by se mělo snažit aktivizovat diváky, učit je improvizaci a vyjadřovat se. Lehce se může stát, že to, co se naučí „v divadle“, mohou aplikovat v reálném životě. „Divadelní zaktivizování“ vede tedy k „občanskému aktivismu“. (I kamenné divadlo může vykonávat aktivistickou činnost, v oblasti, ve které působí.) (Pasivita je chtěná a podporovaná filmy, televizí i klasickým divadlem

„Čím víc mě zveš na ty představení, tím víc mám chuť se zapojovat, kdyby tam nebyla máma, ale pozor, pro ty herce to může být šok. To, co máš normálně v divadle, to není aktivní vstup, to je zpětná vazba“

Foto: Zuzana Šklíbová

7. ZÁVĚR

Výchozím předpokladem pro mou práci bylo silné přesvědčení, že divadlo ani aktivismus bez své vzájemné výpomoci nemají smysl.

Je možné, že v době, kdy jsme se rozhodovali, o čem budou naše bakalářské práce, jsem byla na divadlo trochu našťvaná. Zrovna skončily zimní klauzury, během, kterých jsem fungovala jako člen úderky.⁴¹ Byla jsem zoufalá, že denně trávíme tři a více hodin teoretizováním toho, co jsme „prakticky“ viděli.⁴²

Nezájem velké části mých spolužáků o cokoliv mimo půdu školy a ranní diskuse v rámci klauzurního festivalu ve mně podporoval pocit, že divadelní společnost je zahleděná do sebe a já si nejsem jistá, že to dokážu snést.

Hledala jsem únik, který jsem našla v aktivismu. Své aktivistické zájmy jsem od začátku zimního semestru postupně nadřazovala nad divadlo, až jsem ho na nějakou dobu vytěsnila úplně.

Poté, co jsem se uplynulé dva měsíce věnovala četbě článků, knih a filmovým dokumentům mapujících aktivismus, aktivistické divadlo a subverzi v umění, jsem si uvědomila, že nechci utéct před něčím, co jsem si vybrala a mám ráda. Nechci utéct před loutkami, protože mám pocit, že v tom nejsem dobrá, nechci utéct před herectvím, protože vlastně ani nevím, co to je, a hlavně, nechci utéct před prací v kolektivu, která je pro mě zásadní, jen proto, že se to třeba nyní nedaří.

Tolik k osobní rovině. Uvědomila jsem si, ale, že toto pravidlo platí i pro divadlo obecně. Totiž, že pro svou touhu po aktivismu nesmí zapomenout na rozvíjení svého vlastního jazyka. Divadlo by nemělo sloužit.

⁴¹ Teď si uvědomuji, že jsme se jako členové úderky snažili diskutující „zaktivizovat“ drobnými prvky - napsali jsme manifest a diskusi provázelo hlasování.

⁴² A ještě musíme při reflexi dodržovat neoficiální pravidla - neříkat studentům „líbí, nelíbí“, což mě osobně přijde pro jejich následující tvorbu méně blokující, než říkat funguje nefunguje.

Jeden večer jsem se snažila neúspěšně vysvětlit svou nově objevenou filozofii a druhý den jsem ji našla srozumitelně zformulovanou v rozhovoru s Lievenem De Caeterem, belgickým filosofem, kunsthistorikem, aktivistou a spisovatelem, o kterém jsem předtím neměla nejmenší tušení. Vzhledem k tomu, že je celá má práce prokládaná citáty z knih a z úst mých spolužáků, nerada bych na závěr toto pravidlo porušila. Cituji z výše zmíněného rozhovoru:

*„Sympatizuji s uměleckými aktivisty, ale myslím si, že se nemůžeme vzdát umění o sobě. Umění vytváří složitosti, nejednoznačnosti, nejistoty, porušuje tabu. Nejlepším politickým románem je takové dílo, které v co největší míře představí složitost světa. V nedávno vydané knize *Art and Activism in the Age of Globalization (Umění a aktivismus v době globalizace, 2010)* jsme s kolegy velmi kritičtí k uměleckému aktivismu. Umění má být pomalé a důkladné, ne rychlé a jednoznačné. Aktivismus a imaginace jsou v neustálém napětí, jde o velmi nestabilní spojení. Aktivismus musí být morální, jasný, přímočarý, programový. Imaginace je amorální, nejasná, rozporuplná a komplexní. Jen osobnosti jako Bertolt Brecht a skutečně výjimeční tvůrci jsou schopni představit velké umění spolu s jeho politickou dimenzí. Pokud mám reagovat na vaši otázku, pak je v perspektivě) ‚společného‘ prostor vytvářený divadlem vždy jiným místem, heterotopií, uskutečněnou jinakostí.“⁴³*

Na závěr chci dodat, že neplánuji kvůli výše zmíněnému zavrhnout „zelený aktivismus“ pro svůj zájem o rozvoj v divadle, pouze plánuji hledat rovnováhu. Ráda bych také v budoucnu navázala divadelní nebo obecně uměleckou spolupráci se studenty z jiných vysokých škol, které jsem v rámci aktivistických událostí potkala. A nakonec, chci poděkovat Emilovi za to, že když jsem mu volala, že je potřeba něco dělat s vypalováním deštných pralesů, a jestli by mě mohl s někým zkontaktovat, nevysmál se mi a řekl:

„Jasně rád budu tvou vstupenkou do aktivismu“

⁴³ BERNÁTEK, Martin. Boj o společná místa: Rozhovor s Lievenem De Caeterem. *Advojka* [online]. 11. 2014 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2014/11/boj-o-spolecna-mista>

8. ZDROJE

Monografická publikace a části a stati v monografiích, příspěvky ve Sborníku:

BONENFANT, Maude, Anthony GLINOER a Martine-Emmanuelle LAPOINTE. *Le Printemps québécois*. Octobre 2013. ISBN 978-2-89719-051-4.

POLÁČEK, Vojtěch a Vít POKORNÝ. *Recyklované divadlo: Recycled theatre*. Praha: Národní muzeum, 2015. ISBN 978-80-247-5751-3.

VÁCLAVOVÁ, Denisa a Tomáš ŽIŽKA, DVOŘÁK, Jan, ed. *Site specific*. Praha: Pražská scéna, 2008. Panorama českého alternativního divadla. ISBN 970-80-86102-44-3.

ZÁLEŠÁK, Jan. *Umění spolupráce*. Praha: Akademie výtvarných umění v Praze, Vědecko-výzkumné pracoviště, 2011. Edice VVP AVU. ISBN 978-80-87108-26-0.

Diplomové, rigorózní a habilitační práce:

ROTHERMEL, Emil. *Divadlo kompliků*. Praha 2020. Bakalářská práce. Akademie múzických umění. Vedoucí práce MgA. Jiří Havelka, Ph.D

Elektronické zdroje

0100101110101101: *Nike Ground* [online]. [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://0100101110101101.org/nike-ground/>

BERNÁTEK, Martin. Boj o společná místa: Rozhovor s Lievenem De Cauterem. *Advojka* [online], Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2014/11/boj-o-spolecna-mista>

Dům u Sixtů: pro své sladké developery udělá Praha vše. Ano, vše. *Občanský monitoring* [online]. [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://obcanskymonitoring.cz/?p=3970>

Extinction rebellion: Kdo jsme. *Www.extinctionrebellion.cz* [online]. [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://www.extinctionrebellion.cz/fakta/kdo-jsme/>

HOLMES, Brian. *Recapturing Subversion: Twenty Twisted Rules of the Culture Game* [online]. [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://brianholmes.wordpress.com/2008/05/18/recapturing-subversion/>

KASTRISSIANAKIS, Konstantin a Gia GALATI. *Interview with Chantal Mouffe: From antagonistic politics to an agonistic public space* [online]. Sep 23, 2010, , 8 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: https://www.academia.edu/30214803/From_antagonistic_politics_to_an_agonistic_public_space_Interview_with_Chantal_Mouffe

MAGID, Václav. Zrušení nebo uskutečnění? Posmrtný život situacionistických strategií [online]. [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://sok.bz/clanky/2008/vaclav-magid-zruseni-nebo-uskutecneni-posmrtny-zivot-situacionistickyh-strategii>

PETŘÍČEK, Miroslav. *Veřejný prostor* [online]. 28. květen 2004 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2004/05/040528_radiofejeton.shtml

Slovník cizích slov. SCS.ABZ.CZ [online]. [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/akter>

Slovník cizích slov. SCS.ABZ.CZ [online]. [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/aktivista-aktivistka>

UNESCO radí vyvlastnit nádraží Vyšehrad, památku, kterou nechal majitel rozpadat. Byl by to zlomový krok. ČT24 [online]. 21. 1. 2020 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/3035377-nadrazi-vysehrad-dal-chatra-podle-unesco-jej-zachrani-jen-vyvlastneni>

Univerzity za klima: Požadujeme, aby univerzity [online]. 2020 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: http://univerzityzaklima.cz/?fbclid=IwAR2gepCyTo-JA8OJz85Ls3NTQ_d0FJbysuMAZwCGCG0j4tUH0Mf0BEUv0UA

ZEWLAKK VRABEX, Petr. Fotoreport: Začala okupační stávka na FF UK. Na studenty dohlíží sekuritka [online]. 12.11.19 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2019/11/fotoreport-zacala-okupacni-stavka-na-ff-uk-na-studenty-dohlizi-sekuritka/>

Audiovizuální zdroje:

CZECH REPUBLIC, Extinction Rebellion. *Proč mezinárodní rebélie? - Roger Hallam* [online]. In: . 11. 4. 2019 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=85NC0sX5Opg&feature=emb_title

Občan K. [dokument]. Režie Michal Romeo Dvořák. Česko 2012. Délka 52 min.

Pán prstenů: Dvě věže [film]. Režie Peter Jackson. USA/Nový Zéland: 2002. Délka 223 min.

Podě Bal. *Zimmer Frei* [online]. In: . 18. 3. 2013 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=5GWZeV_gxqE